

Piotr Lass^{1, 2}, Aleksandra Gaworska-Krzemińska³

¹Zakład Medycyny Nuklearnej, Gdański Uniwersytet Medyczny

²Zakład Spektroskopii Molekularnej, Instytut Fizyki Doświadczalnej, Uniwersytet Gdański

³Zakład Zarządzania w Pielęgniarstwie, Gdański Uniwersytet Medyczny

Pielęgniarki w świecie polityki i przywództwa – wybór biografii

Nurses in the world of politics and leadership – selection of biographies

STRESZCZENIE

W pracy przedstawiono biografie 20 pielęgniarek i 1 pielęgniarza, którzy wywarli wpływ na politykę światową lub krajową: sześć z rodzin królewskich, trzech premierów rządów, pięciu ministrów, rewolucjonistki, a także popularnych burmistrzów oraz bojowniczek o prawa człowieka i prawa kobiet. Osoby te nie wywarły ogromnego wpływu na politykę światową lub krajową, aczkolwiek (z dwoma wyjątkami) są to niezwykle ciekawe biografie – osób, które kierowały biegiem spraw i z reguły, o których decydowały ku racjonalniejszym rozwiązaniom. Z reguły były bardzo sprawnymi przywódcami i administratorami, a także obrońcami praw człowieka.

Problemy Pielęgniarstwa 2012; 20 (4): 506–511

Słowa kluczowe: pielęgniarki, polityka, przywództwo, premierzy, prawa człowieka

ABSTRACT

The authors present the biographies of 20 nurses and 1 male nurse, who were influential in politics: six of royal families, three prime-ministers, five one revolutionary person, also the popular lord-mayors and human and women rights activists. The above mentioned persons did not change too much world or their countries politics, (with two exemptions) they usually they helped to turn the course of their countries politics to more towards the more rational solutions. Additionally, usually they proved very efficient in leadership and administration and human rights activists.

Problemy Pielęgniarstwa 2012; 20 (4): 506–511

Key words: nurses, politics, leadership, prime ministers, human rights

Wstęp

Wykonując zawód medyczny, bazowym staje się kontakt z drugim człowiekiem, stąd chęć niesienia pomocy, czy zaspokojenia potrzeb może przybierać różne wymiary w drodze do realizacji wyznaczonych celów. Niektórzy twierdzą nawet, że życie bywa zbyt krótkie, aby trwać przy tylko jednym zawodzie. Elementem najczęściej determinującym do podejmowania nowych wyzwań są cechy osobowościowe danych jednostek, które jak twierdzą psycholodzy kształtują się we wczesnym dzieciństwie. Jednak doświadczenia rodzinne, środowiskowe czy zawodowe mogą wyzwolić ukryte talenty przywódcze, administracyjne lub polityczne. Wśród przedstawicieli grupy zawodowej pielęgniarek było wiele osób, które zasłużyły się dla swoich krajów,

obywateli, w walce o prawa człowieka, niejednokrotnie tracąc za to własne życie jak na przykład Edith Cavell [1].

Celem pracy było przedstawienie wybranych biografii przedstawicieli zawodu pielęgniarki, których życie otarło się o politykę, przywództwo, sprawowanie urzędów, walkę o prawa człowieka. Dokładnie przeanalizowano dwadzieścia jeden takich biografii, o kilku innych wspomniano.

Rodziny królewskie

Czy pielęgniarstwo było powołaniem, czy epizodem w życiu Fabioli de Mora y Aragon, a właściwie Fabioli Fernandy Marii de las Victorias Antonii Adelaidy (1928–1993), królowej Belgów (1960–1993)? Fabiola

Adres do korespondencji: dr n. med. Aleksandra Gaworska-Krzemińska, Zakład Zarządzania w Pielęgniarstwie, Gdański Uniwersytet Medyczny, ul. Dębinki 7, 80–210 Gdańsk, tel./faks: +48 58 349 12 91, e-mail: alexgawkrzem@gumed.edu.pl

była hiszpańską arystokratką, czwartą córką hrabiego Gonzalo de Mora y Fernandez, czwartego barona Casa Riera. Fabiola jednak rzeczywiście wykonywała ten zawód, prawie do wieku trzydziestu dwóch lat, kiedy to poślubiła króla Belgów, Baudouina I. Rodzina Fabioli miała dość ciężkie życie, w czasie wojny domowej w Hiszpanii czasowo emigrowali do Francji. Baudouin podobno poznał ją w madryckim szpitalu. Belgowie bardzo polubili nową królową. Fabiola autentycznie troszczyła się o biednych i chorych, wniosła spory wkład w rozwój opieki hospicyjnej w Belgii i Francji, w końcu miała solidne przygotowanie zawodowe, inspirowała powstanie Fundacji dla Zdrowia Psychicznego Królowej Fabioli. Życie rodzinne miała nie do końca szczęśliwe. Po pięciu poronieniach para królewska pozostała bezdzietna, a po śmierci Baudouina I królem Belgów został jego brat, Albert II.

Nota bene, nie da się wykluczyć, że wybór zawodu był związany z imieniem. Św. Fabiola (zm. — 399), jest jedną z patronek pielęgniarstwa, która zamieniła swoje mieszkanie w szpital i zasłynęła z oddania w opiece nad biednymi i chorymi. Jak na katolicką świętą jest nietypowa — nie tylko była rozwodniczką (mąż był niewierny), ale ponownie wyszła za mąż jeszcze za życia poprzedniego małżonka.

Księżniczka Mary Windsor (1907–1965), znana również jako Princess Royal, była trzecim dzieckiem i jedyną córką króla Zjednoczonego Królestwa Wielkiej Brytanii, Jerzego V (1865–1936). Jej zainteresowanie pielęgniarstwem wynikało poniekąd z roli członka rodziny królewskiej w czasie I wojny światowej — odwiedzania rannych żołnierzy, jednak nie tylko, gdyż w 1918 roku ukończyła kurs pielęgniarski i rzeczywiście funkcjonowała zawodowo w Great Ormond Street Hospital w Londynie, a zainteresowania te pozostały jej do końca życia. Tego typu zachowania — służenie swoim krajom w zawodzie pielęgniarki w czasie wojen były zresztą dość powszechne wśród rodzin arystokratycznych, zwłaszcza brytyjskich.

Księżna Alicja Battenberg/Mountbatten (1885–1969), małżonka księcia Andrzeja Greckiego, matka obecnego małżonka królowej Elżbiety II, karierę pielęgniarki w greckich szpitalach polowych rozpoczęła już w trakcie II wojny bałkańskiej, w czym nie przeszkadzała jej wrodzona głuchota. Została za to odznaczona Królewskim Czerwonym Krzyżem przez króla Jerzego V w 1913 roku.

Aleksandra, księżniczka Fife, później księżniczka Connaught (1891–1951), wnuczka króla Edwarda VII, w czasie I wojny światowej pracowała w St. Mary's Hospital w Paddington w Londynie. Żona księcia Artura Connaught, pracowała jako pielęgniarka w szpitalu w Pretorii (RPA), podczas gdy jej małżonek był królewskim gubernatorem w Południowej Afryce w 1920 roku.

Znaczną rolę organizacyjną brytyjskiego środowiska pielęgniarskiego odegrała księżna Helena Augusta Wiktorii (1846–1923), trzecia córka królowej Wiktorii. Była jedną z założycielek Czerwonego Krzyża oraz pierwszą przewodniczącą *Royal British Nurses Association* (RBNA), w 1897 roku, zorganizowała służbę pielęgniarską w czasie wojny burskiej [2]. Była zwolenniczką rejestracji pielęgniarek i w tej materii była w sporze z Florence Nightingale. Po sześciu nieudanych podejściach w 1919 roku brytyjski parlament wprowadził rejestr. Ciekawy spór zaistniał na królewskim szczyście w 1901 roku. Po śmierci królowej Wiktorii, nowa królowa — Aleksandra, osoba również o zainteresowaniach pielęgniarskich zmusiła Helenę do odejścia z prezydentury wojskowej służby pielęgniarskiej — *Army Nursing Service*, Helena na otarcie łez otrzymała zwierzchnictwo *Army Nursing Reserve*. *Royal British Nurses Association* później nieco podupadł w sporze z inną organizacją zawodową, *Royal College of Nursing* (RCN), założoną w 1916 roku, ale to już zupełnie inna historia. Helena była również aktywna jako prezydentka regionalnego oddziału Zakonu Szpitala Św. Jana z Jerozolimy (Order of St. John), podpisała tysiące dyplomów pielęgniarskich [3].

Jak wspomniano powyżej podobne zainteresowania miała również królowa Wielkiej Brytanii i Cesarzowa Indii, Aleksandra Duńska (1844–1925), małżonka króla Edwarda VII. Skutecznie prowadziła zbiórkę funduszy na zakup dwóch statków szpitalnych w czasie wojny w Sudanie (1881–1899) i w czasie wojny burskiej (1899–1902).

Podobne przykłady można mnożyć: karierę pielęgniarską w czasie I wojny światowej zaliczyła również księżniczka Helena Pietrowa z carskiego domu Romanowów, córka króla Serbii, księżna Olga Aleksandrowna Romanowa (1882–1960) z tego samego domu oraz rumuńska królowa Maria (1875–1938) z powodu swojego poświęcenia w szpitalach zwana „matką rannych” [4].

Premierostwo

Janet Rosenberg Jagan (1920 – 2009) była bardzo ciekawą postacią. Urodziła się w 1920 roku w Chicago w rodzinie żydowskich emigrantów o korzeniach rumuńskich i węgierskich. W wieku 22 lat jako studentka pielęgniarstwa zakochała się w Cheddim Berrecie Jaganie (1918–1997), młodym dentyście pochodzenia hinduskiego z ówczesnej Gujany Brytyjskiej. Prawdopodobnie nie przewidywali, że Jagan w 1953 roku zostanie pierwszym premierem kolonialnej Gujany, a w latach 1992–1997 prezydentem niepodległej Gujany. Janet towarzyszyła mu wiernie przez wszystkie meandry jego działalności politycznej.

Janet Jagan wykonywała zawód pielęgniarki w gabinecie męża przez 10 lat, do czasu wyboru na deputowaną gujańskiego zgromadzenia samorządowego

w 1953 roku. Po reelekcji w 1957 roku została ministrem zdrowia, pracy i mieszkalnictwa. W parlamencie spędziła 46 lat, w tym 28 lat na ławach opozycji. Po śmierci męża w marcu 1997 roku została zaprzysiężona na tymczasowego prezydenta, wygrywając w grudniu tego roku wybory prezydenckie (w wieku 77 lat!), jako pierwsza kobieta-prezydent. Zrezygnowała po dwóch latach z powodów zdrowotnych, nie zaprzestając jednak działalności politycznej.

Politycznie Janet Jagan była lewicującą socjalistką, w młodości miała epizod członkostwa w amerykańskiej organizacji młodzieży komunistycznej. Dzieliła w tym poglądy męża, w 1954 roku odsuniętego od władzy pod silną presją Stanów Zjednoczonych. Osobiście była podobno osobą bardzo sympatyczną, pisała wiersze i wiele powieści dla dzieci: „Patricia”, „The Baby Mantee, Anastasia the Ant-Eater” i „The Dog who loved Flowers”.

Kolejny przedstawiciel pielęgniarstwa na premierowskich szczytach jawi się zdecydowanie mniej sympatycznie. Sir Albert Michael Margai (1910–1980) po śmierci swojego przyrodniego brata, Sir Milтона Margai (1895–1964), został drugim premierem Sierra-Leone.

Albert Margai ukończył szkołę pielęgniarstwa w Freetown (Sierra Leone) i pracował jako pielęgniarz w latach 1931–1944. Później ukończył studia prawne w Wielkiej Brytanii i pracował jako adwokat. W administracji kolonialnej był ministrem oświaty, po uzyskaniu przez Sierra Leone niepodległości w 1961 roku również ministrem finansów, górnictwa i rolnictwa. Po śmierci brata w 1964 roku na cztery lata został premierem tego kraju. O ile jednak Milton Margai, spokojny, probrytyjski konserwatysta był prawie wzorem przyzwoitości w polityce, o tyle premierostwo Alberta było nazięcone korupcją, ciągotami autorytarnymi, faworyzowaniem macierzystego plemienia Mende, w końcu, po nieznacznie przegranych wyborach prezydenckich 1967 roku Albert Margai zaaranżował przewrót wojskowy celem usunięcia kontrkandydata. Po roku nastąpił kontr-zamach stanu i odsunięty konkurent, Siaka Stevens, odzyskał urząd. Niekoniecznie z lepszym efektem dla kraju.

Cynthia A. „Matka” Pratt (ur. 1945) była wicepremierem Bahamów w latach 2002–2007, a w 2005 roku krótkotrwale p.o. premiera tego kraju w czasie choroby premiera Christie’go. Pracowała jako pielęgniarzka przez 17 lat, później została nauczycielką, wreszcie zwróciła się ku polityce. W 2010 roku została ordynowana na pomocniczego pastora wspólnoty Bethany Christian Fellowship Bahamy.

Panie Minister

Bardzo barwną postacią jest Edna Adan Ismail (ur. 1937 r.) minister spraw zagranicznych Somalilandu w latach 2003–2006. Somaliland jest autonomiczną pro-

wincją Somalii, jedną z nielicznych prowincji tego kraju, gdzie panuje względny porządek. Córka zamożnego lekarza z Hargeisy była pierwszą Somalijką studiującą w Wielkiej Brytanii, pierwszą wykwalifikowaną pielęgniarką i położną w Somalii oraz pierwszą kobietą prowadzącą w tym kraju samochód. Jest dyrektorem *Edna Adan Maternity Hospital* w Hargeisie i szkoły pielęgniarstwa przy tym szpitalu oraz znaną aktywistką na rzecz praw kobiet w tym kraju, zwłaszcza zabronienia zwyczaju obrzezania kobiet.

Jo Goodhew (ur. 1961 r.) jest urzędującym ministrem spraw społecznych Nowej Zelandii, poprzednio piastowała funkcje wiceministra zdrowia, ministra ds. seniorów, ministra ds. kobiet. Kwalifikowana pielęgniarka — od 1982 roku licencjat pielęgniarstwa, a od 1995 z praktyką zawodową również jako wykładowca na Wydziale Pielęgniarstwa Politechniki Aoraki. Działaczka społeczna w ruchu pomocy ofiarom przestępstw.

Madeleine Meilleur (ur. 1948 r.) jest dyplomowaną pielęgniarką i prawnikiem, co zapewne tłumaczy piastowanie funkcji ministra bezpieczeństwa społecznego i więziennictwa w prowincjonalnym rządzie Ontario w Kanadzie. Funkcja „głównego klawisza” kraju być może nie do końca pasuje do profilu zawodu pielęgniarki, odpowiada jednak jak najbardziej zawodowi prawnika. Kariera ministerialna Meilleur jest długa: w latach 2003–2006 — minister kultury, w latach 2006–2011 — minister spraw społecznych, od grudnia 2011 jak powyżej. Przez cały czas, jako frankofonka w prowincji zdominowanej przez ludność anglojęzyczną jest odpowiedzialna za równouprawnienie języka francuskiego i czyni to z zacięciem.

Gail Gago (ur. 1957 r.) piastowała mnóstwo funkcji ministerialnych w prowincjonalnych rządach Południowej Australii w poszczególnych latach: ochrony środowiska, zdrowia, zdrowia psychicznego i nałogów, transportu i energii, rolnictwa, leśnictwa i in., intrygująca jest jej obecna funkcja — ministra ds. hazardu (od 2011 r.). Prawdziwy „człowiek renesansu”. Dyplomowana pielęgniarka z dyplomem magistra Uniwersytetu Monash, sprofilowana na psychologię i terapię uzależnień, praktykowała dwa lata, później pełniła także wiele funkcji w stowarzyszeniach pielęgniarstwach.

Osobą nieco pechową jest Anne Milton (ur. 1955 r.), wiceminister zdrowia w obecnym rządzie Davida Camerona (2010), w 2007 pełnomocnik ds. zdrowia w jego gabinecie cieni. Absolwentka szkoły pielęgniarstwa przy szpitalu St. Bartholomew w Londynie, przez 25 lat pracowała jako okręgowa pielęgniarka odpowiedzialna za medycynę paliatywną w East Surrey. Została zastąpiona jako członek gabinetu cieni przez obecnego ministra zdrowia Andrew Lansleya niekoniecznie w wyniku męskiego szowinizmu, ale raczej na skutek dość nieakceptowalnych społecznie poglądów. Wywołała ona kilka kontrowersji, między innymi zale-

cając lekarzom opisywanie w historiach choroby pacjentów z nadwagą jako „tłustych” [5], a to we wzniosłym celu wzbudzenia u nich autokrytycyzmu. Przy innej okazji zalecając likwidację podawania dzieciom w szkołach darmowej szklanki mleka, nieprzyjemnie wywołała duchy podobnej inicjatywy Margaret Thatcher z 1971 roku. Jej kampania antynikotynowa i antyalkoholowa ma silne cechy idei nadwartościowej. Działania te nie przysporzyły jej sympatii.

Unia Europejska

Isabelle Durant (ur. 1954 r.) od 2009 roku jest jednym z czternastu wiceprzewodniczących Parlamentu Europejskiego, jest odpowiedzialna za kontakty z władzami Brukseli. Dyplomowana pielęgniarka z praktyką w zawodzie w zakresie medycyny szkolnej, posiada również bakalaureat ekonomii i polityki społecznej uzyskany na uniwersytecie w Louvain. Politycznie związana z frankofońską partią Zielonych w Belgii, w latach 1999–2003 była ministrem transportu Belgii w pierwszym rządzie Guya Verhofstadta. Karierę polityczną rozpoczęła w 1991 roku jako doradca politycznych grup ekologów w parlamencie regionalnym Brukseli, od 1994 roku współprzewodnicząca tej partii. Była zaangażowaną zwolenniczką poszerzenia Unii Europejskiej w 2004 roku.

Burmistrzynie

Kerry Leigh Prendergast (ur. 1953 r.) była merem Wellington, stolicy Nowej Zelandii prawie przez dekadę (2001–2010). Politycznie umiarkowana konserwatystka, karierę polityka samorządowego rozpoczęła w 1995 roku jako zastępca wybitnie zasłużonego burmistrza Wellington o swojsko brzmiącym nazwisku Mark Blumsky (ur. 1957 r.), wcześniej — od 1989 roku — radna miejska. Uchodzi za dobrego administratora, inicjatorkę uczynienia Wellington „Kreatywną Stolicą”, jednak kolejne wybory samorządowe w 2010 roku przegrała liczbą zaledwie 160 głosów. Obecnie jest wiceprzewodniczącą rządu prowincjonalnego i dyrektorem międzynarodowego lotniska w Wellington, prawdopodobnie nie jest to jej ostatnie słowo w polityce. Prendergast jest dyplomowaną pielęgniarką i położną — przez 25 lat pracowała w tym zawodzie aż do wybrania jej merem Wellington w 2001 roku. Posiada również stopień MBA. Do dziś jest dyrektorem stowarzyszenia położnych w Wellington.

Pielęgniarki są lub były również burmistrzami: Norwich w Anglii (Jenny Lay) i Cork w Irlandii (Jane Dowdall).

Rewolucjonistka

Biografia Emmy Goldman, amerykańskiej anarchistki, pisarki, bojowniczką o prawa kobiet i kontrolę urodzin niekoniecznie jest wzorem do naśladowania, ale wystarczyłaby jako materiał na przynajmniej kilka lub

kilkunaście scenariuszy filmowych. Urodzona w Kownie Emma Goldman (1869–1940) emigrowała do Stanów Zjednoczonych w wieku szesnastu lat, gdzie późniejsza słynna anarchistka miała się różnych zawodów. Zainteresowanie położnictwem obudziło się w niej w czasie jednego z wielu pobytów w więzieniu za poglądy polityczne. Nie mogąc ukończyć studiów w Stanach Zjednoczonych, dyplom uzyskała w 1899 roku w Wiedniu. Pracowała jako pielęgniarka i położna wśród ubogich emigrantek w Nowym Jorku, stąd jej silne poglądy feministyczne i walka o prawo do kontroli urodzin, uważanej przez nią za rzecz zasadniczą dla społecznej, seksualnej i ekonomicznej wolności kobiet [6]. Wspólnie z jednym z jej partnerów życiowych, Aleksandrem Berkmanem, stanowili parę czołowych przywódców anarchizmu w Stanach Zjednoczonych, za co była przynajmniej 4-krotnie uwięziona, a w 1919 roku deportowana do ówczesnej Rosji Radzieckiej za podżeganie do zabójstwa pewnego fabrykanta. Zarzuty o inspirowanie terroryzmu i politycznych zabójstw towarzyszyły jej zresztą przez całe życie. Początkowo wielka zwolenniczka myśli Lenina, dość szybko zniechęciła się do praktyki bolszewizmu. W 1921 roku wydostała się z Rosji i przez 15 lat wiodła życie emigrantki na Łotwie, w Niemczech, Kanadzie, Francji i Wielkiej Brytanii, skąd wyjechała w 1936 roku do republikańskiej Hiszpanii wspierać tamtejszych anarchistów. Po zmasakrowaniu anarchistów w Barcelonie w 1937 roku, rozczarowana do republikańskiej Hiszpanii, powróciła do Kanady, gdzie zmarła na udar mózgu w 1940 roku. Władze amerykańskie zezwoliły na pochowanie jej w Chicago. Do dziś pozostaje jedną z ikon ruchu anarchistycznego.

Feminizm, prawa kobiet, prawa człowieka

Klika pielęgniarek przeszło do historii jako bojowniczki o prawa kobiet.

Lavinia Dock (1858–1956) była amerykańską pielęgniarką, pisarką, feministką i zasłużoną bojowniczką o prawa kobiet. Jej walka o przyznanie kobietom praw wyborczych została uwieczniona sukcesem w postaci dziewiętnastej poprawki do konstytucji. Lavinia Dock była również pionierką powierzenia zawodowych spraw samym pielęgniarkom, a nie lekarzom. Była dobrym dydaktykiem, pracując w John Hopkins School of Nursing była autorką „Materia Medica for Nurses”, jednego z pierwszych podręczników pielęgniarstwa [7], również podręcznika „Hygiene and Morality”, a w 1907 roku wspólnie z Adelaide Nutting napisała pierwsze dwie części czterotomowej historii pielęgniarstwa [8], następne dwa tomy już sama. Bojowa feministka i sufrażystka, w 1917 roku krótkotrwale uwięziona za pikietowanie Białego Domu.

Margaret Sanger (1879–1966) miała biografię bardzo kolorową. Matka była ortodoksyjną katoliczką, oj-

ciec ateistą, zabronił dzieciom wykonywania praktyk religijnych. Sanger nie ukończyła kursu pielęgniarstwa, pracowała jednak w szpitalu w White Plains obok Nowego Jorku, zasłynęła jako bojowniczką o planowanie rodziny i prawo do przerywania ciąży. W 1914 roku założyła miesięcznik „The Woman Rebel” („Zbuntowana Kobieta”), w tym samym roku oskarżono ją o propagowanie „nieprzyzwoitych treści” i zmuszono ją do rocznej imigracji do Wielkiej Brytanii, po roku, na skutek nacisków amerykańskiej opinii publicznej zezwolono jej na powrót do Stanów Zjednoczonych. Nie uchroniło to jej od trzydziestodniowego aresztu w 1916 roku za założenie pierwszej w Stanach Zjednoczonych, wówczas nielegalnej, kliniki planowania rodziny w Nowym Jorku [9].

Jej osoba nie jest wolna od kontrowersji. Planowanie rodziny jako idea nadwartościowa zwiódła ją do zalecania płukania pochwy lizolem i dwuchlorkiem rtęci, a neomaltuzjanizm, jako kolejna idea nadwartościowa skłoniła ją do propagowania ograniczenia rozrodczości mniejszości rasowych i osób „nieprzystosowanych”. W 1939 roku zainicjowała akcje „Project Negro” („Projekt Murzyn”) mający na celu ograniczenie rozrodczości w tej grupie obywateli Stanów Zjednoczonych.

Z pewnością była osobą niekonwencjonalną. W 1922 roku wyszła za mąż za milionera Noaha Slega, zafascynowanego jej osobowością, w wieku 80 lat skutecznie namówiła Gregory Pinkusa do wynalezienia doustnej tabletki antykoncepcyjnej. Pinkus opracował *Enovid*, mieszanek norethynodrelu z mestranolem, pierwszy rynkowo doustny środek antykoncepcyjny, wprowadzony na rynek w 1960 roku.

Mary Seacole (1805–1881) pozostaje w cieniu Florence Nightingale, a szkoda, bo biografia równie ciekawa. Nie była aktywnym politykiem, wszelako jej biografia odegrała znaczącą rolę w przełamywaniu uprzedzeń rasowych w Wielkiej Brytanii pod koniec XIX wieku.

Mary Seacole urodziła się na Jamajce jako córka afroamerykanki i szkockiego oficera. Matka nauczyła ją afrykańskiej medycyny ziołowej i ludowej. Seacole prosperowała całkiem nieźle jako właścicielka jednego z lepszych pensjonatów w Kingston, gdzie z uwagi na znaczny odsetek schorowanych oficerów brytyjskich mogła użyć swoich umiejętności pielęgniarstkich. W wieku 50 lat, na fali patriotyzmu brytyjskiego postanowiła przyczynić się do wysiłku wojennego Imperium i zgłosiła się jako ochotniczka na wojnę krymską. Ministerstwo Wojny w Londynie odrzuciło jej prośbę z powodu uprzedzeń wobec kobiet. Gdy Ministerstwo pozwoliło na wyjazd słynnej grupie 38 pielęgniarek Florence Nightingale, natomiast jej prośbę ponownie odrzucono — tym razem ze względów rasowych, Seacole zapożyczyła się i po podróży długości 6500 tys. kilometrów założyła na Krymie coś na pograniczu pensjonatu i szpitala polowego na własny koszt. Warto podkreślić,

że o ile Florence Nightingale większość czasu kampanii spędziła w dość bezpiecznym Konstantynopolu, to szpital Seacole był autentycznym szpitalem frontowym, a sama Seacole z wielką torbą pełną medykamentów często odwiedzała samą linię frontu. Obie Panie, prawdopodobnie, zdecydowanie się nie lubiły, Nightingale oskarżała Seacole o prowadzenie czegoś bardziej podobnego do domu publicznego niż szpitala. Mogła mieć elementy racji, gdyż szpital oglądali liczni „turyści i turyści”, a alkohol, jak się wydaje, lał się strumieniami. Seacole nie była też pozbawiona zdolności marketingowych, organizowano dla chorych przedstawienia teatralne i wyścigi konne, na których Seacole organizowała bufet.

Niezależnie od okoliczności, Seacole po wojnie wróciła do Anglii w kiepskim zdrowiu i w długach. Z dumą nosiła wysokie odznaczenia wojenne Anglii, Francji, Turcji i Sardynii, w tym Legię Honorową, ale to jej niewiele pomogło. W 1857 roku ogłoszono jej bankructwo. Ujęli się za nią jej pacjenci. Żołnierze, w tym wielu wyższych rangą oficerów zorganizowało w czerwcu 1957 roku wielki czterodniowy koncert charytatywny, który postawił ją finansowo na nogi, a autobiografia „Wonderful adventures of Mrs. Seacole in many lands” [10], pierwsza autobiografia ciemnoskórej kobiety w dziejach Anglii, pomogła dodatkowo w jej sprawach finansowych. Zapomniana prawie natychmiast po śmierci, po stu latach ma nawrót dobrej pamięci w Wielkiej Brytanii i na Jamajce [11, 12]. W ówczesnych czasach jej osoba przełamywała uprzedzenia rasowe wiktoriańskiej Anglii. Jej postać, odkryta ponownie w latach 70. XX wieku jest ikoną dla wielu środowisk pielęgniarstkich, grup praw człowieka i ruchu wyzwolenia kobiet [13].

Inną rzeczniką równouprawnienia rasowego była Lillian Gordy Carter (1898–1993), matka prezydenta Stanów Zjednoczonych, Jimmy Cartera. Ukończyła Grady Memorial Hospital School of Nursing w Atlancie w 1923 roku. Teoretycznie wycofała się z zawodu w dwa lata później, po wyjściu za mąż za zamożnego biznesmena, Jamesa Earla Cartera, nieoficjalnie wykonywała jednak przez lata swój zawód wśród pracowników męża. W wieku 68 lat została wolontariuszką Peace Corps i przez 21 miesięcy pracowała w Godrej Colony koło Bombaju w Indiach, gdzie opiekowała się chorymi na trąd. Zasłynęła jako rzecznik uprawnienia rasowego Afroamerykanów w Georgii, na dość konserwatywnym amerykańskim południu. Miz’Lillian twardo trzymała „lejce” w rodzinie, ale — być może ze względu na silną religijność — zasłynęła sprawiedliwością i równym traktowaniem pracowników jej firmy [14].

Podsumowanie

W 2012 roku na 193 kraje funkcje głów państw lub premierów piastowało 27 kobiet: trzy królowe,

jedenaście prezydentek, trzy panie premier i trzy gubernatorki generalne w krajach Wspólnoty Brytyjskiej, czyli *de facto* głowy państw [15]. Niewiele. Czasem wśród nich zdarzały się pielęgniarki, ale dość rzadko. Bardziej zasłynęły jako bojowniczkki o prawa człowieka, w tym prawa kobiet, w czym były czasem bardzo skuteczne. Politycznie sytuowały się raczej na lewej stronie sceny politycznej, nawet teoretycznie konserwatywna Anne Milton jest bardzo radykalna. Pielęgniarki w polityce raczej nie zmieniły biegu historii swoich krajów, ale to samo można powiedzieć — z nielicznymi wyjątkami — o lekarzach w tej roli [16]. W wielu sytuacjach zmieniły one jednak świat na lepszy.

Piśmiennictwo

1. Stevnhoved S. Six hundred women and one man. Nurses on stamps. Danish Museum of Nursing History, Kolding 2004.
2. Prohaska C. Royal Bounty: The Making of a Welfare Monarchy. Yale University Press, 1995.
3. Chomet S. Helena: A Princess reclaimed. Begell House, New York 1999: 119–121.
4. Mary Queen of Romania. The story of my life. New York 1934.
5. Ramdesh, R. Doctors should tell people they are fat, not obese, minister says. *The Guardian*, 28.07.2010.
6. Connolly CA. „I am a trained nurse”: the nursing identity of anarchist and radical Emma Goldman. *Nurs. Hist. Rev.* 2010; 18: 84–99.
7. Dock L. *Materia Medica for Nurses*. Putnam & Sons, New York, 1901.
8. Nutting MA, Dock L. A history of nursing: the evolution of nursing systems from the earliest times to the foundations of the first English and American training schools for nurses. Putnam & Sons, New York, 1907.
9. Sanger M. *The autobiography of Margaret Sanger*. Dover Publications Inc., Mineola, 2004.
10. Seacole M. *Wonderful adventures of Mrs. Seacole in many lands*. James Blackwood, London 1857.
11. Alexander Z., Dewjee A. (red.). *Wonderful adventures of Mrs. Seacole in many lands*. Bristol, England: Falling Wall Press, 1984.
12. Gordon, J. E. Mary Seacole — A forgotten nurse heroine of the Crimea. *Midwife, Health Visitor & Community Nurse* 1975; 11: 47–50.
13. Iveson-Iveson, J. The forgotten heroine. *Nursing Mirror* 1983; 157: 44–47.
14. Brodzki S. *Autokraci, demokraci, technokraci*. KiW, Warszawa 1979: 177.
15. *Worldwide guide to women in leadership*. www.guide2women-leaders.com; data pobrania 15.06.2012.
16. Lass P., Szarszewski A., Gaworska-Krzemińska A., Sławek J. Lekarze w roli prezydentów i premierów — analiza biograficzna. *Przegl. Lek.* 2012; 69: 642–646.